

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

สัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงาน เป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ที่เกิดขึ้นจากหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาของคู่สัญญา แต่เนื่องจากเป็นสัญญาที่เกิดจากความไม่ทัดเทียมกันในอำนาจต่อรองของคู่สัญญา จึงทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสัญญาขึ้น

ประเด็นปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า ในเรื่องสัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพนี้ ควรจะยอมให้คู่สัญญามีเสรีภาพในการแสดงเจตนา โดยรัฐไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว และยอมเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่สัญญานั้น หรือว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ที่รัฐควรจะเข้ามาแทรกแซงการแสดงเจตนาของคู่สัญญา ให้อยู่ในขอบเขตของความเหมาะสมพอควร และความเป็นธรรม

การวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว ได้ศึกษาถึงแนวคิดและที่มาของสัญญาประเภทนี้ พบว่า เริ่มเกิดขึ้นครั้งแรกในระบบกฎหมาย Common Law ของประเทศอังกฤษ สภาวะการขาดแคลนแรงงานในตลาดแรงงาน ทำให้แรงงานที่มีฝีมือมีน้อย ได้รับการจ้างงาน นายจ้างต้องฝึกงานลูกจ้างไปด้วยขณะทำงาน โดยทำสัญญาผูกมัดลูกจ้างให้ทำงานกับตนช่วงเวลาหนึ่ง เป็นการตอบแทน และขณะเดียวกัน จากสภาพการแข่งขันทางธุรกิจสูงขึ้น ทำให้นายจ้างพยายามทำสัญญาห้ามลูกจ้างแข่งขันกับตนหลังจากเลิกจ้างด้วย เพื่อป้องกันความลับทางการค้า และความสัมพันธ์กับลูกค้าของตน คดี Dyer's Case (1414) เป็นคดีแรกที่ศาลตัดสินว่า การทำสัญญาห้ามลูกจ้างยอมค้าแข่งขันกับนายจ้าง เป็นการใช้สัญญาเป็นเครื่องมือกีดกันลูกจ้าง โดยไม่เป็นธรรม และไม่มีผลบังคับ

สัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพนี้ ศาลอังกฤษไม่ได้กำหนดคำนิยามไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่จากคำพิพากษาของศาล อาจอธิบายได้ว่า เป็นสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง (ผู้ให้สัญญา) ตกลงกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง (ผู้รับสัญญา) เพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในการประกอบการค้าในอนาคตกับบุคคลอื่น ที่มีใช้คู่สัญญา

หลักกฎหมาย Restraint of trade ไม่มีบทบัญญัติไว้ว่า สัญญาประเภทใดบ้างเป็นการห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ ขึ้นอยู่กับการปรับข้อเท็จจริง เป็นทฤษฎีที่มีหลักกว้าง ๆ และมีความยืดหยุ่น จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในปัจจุบัน การแข่งขันทางเศรษฐกิจมีประโยชน์ต่อมหาชนอย่างมาก การทำสัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ เป็นการจำกัดทางการค้าอย่างหนึ่ง ซึ่งรัฐจะต้องเข้ามารักษาประโยชน์เบื้องต้นให้แก่คู่สัญญาที่ถูกเอารัดเอาเปรียบนั้น แสดงว่าศาลอังกฤษเห็นว่า สัญญาประเภทนี้ เป็นเรื่องของความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ใช่เรื่องที่คู่สัญญาจะตกลงกันโดยเสรีได้ และให้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซงโดยอำนาจศาล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ศาลได้พยายามวางหลักเกณฑ์ของเรื่องนี้ไว้ว่าอย่างไรจึงขัดต่อประโยชน์สาธารณะ (public interest) และตกเป็นโมฆะ โดยในคดี Colgate V. Bachelor (1569) วางหลักว่า การใช้ธุรกิจเป็นเครื่องมือจำกัดสิทธิของบุคคล เป็นการขัดต่อประโยชน์ของรัฐ ตกเป็นโมฆะ ต่อมาในคดี Rogers V. Parry (1613) ศาลวางหลักว่า สัญญาที่จำกัดสิทธิทางการค้า ครอบคลุมทั่วไป (general) ตกเป็นโมฆะ แต่สัญญาที่จำกัดสิทธิเฉพาะท้องถิ่นและระยะเวลาบางส่วน (partial) ถ้าหากมีความชอบธรรม พอเหมาะพอควร (reasonable) และไม่ขัดต่อประโยชน์มหาชน มีผลสมบูรณ์ ต่อมา เมื่อมีการทำสัญญาประเภทนี้มากขึ้น ศาลเริ่มเห็นถึงความจำเป็นในการคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ซื้อในสัญญาซื้อขายกิจการค้าพร้อมภูตวิลส์ โดยยอมให้มีการจำกัดสิทธิทั่วไป เช่น คดี Nordenfelt มีข้อเท็จจริงว่า Nordenfelt ได้ขายกิจการอาวุธปืน และสัญญาว่าภายใน 25 ปี จะไม่ประกอบกิจการอาวุธปืนแข่งขัน หรือกิจการอื่นใดที่เป็นการแข่งขัน ศาลตัดสินว่า สัญญาเช่นนี้ใช้ได้ แต่ข้อสัญญาที่ว่า จะไม่ประกอบกิจการอื่นที่เป็นการแข่งขันหรือถือว่าการแข่งขันนั้น ถือว่าเป็นโมฆะ

การผ่อนคลายความเคร่งครัดในคดีดังกล่าว ทำให้ศาลในคดีต่อมา ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ สรุปได้ดังนี้คือ

1. สัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะกำหนดข้อห้ามเพียงบางส่วน หรือกำหนดไว้กว้าง ๆ ก็ตาม ถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

จึงถือในเบื้องต้นว่า เป็นโมฆะ

2. สัญญาดังกล่าว อาจจะสมบูรณ์ได้ ถ้าเป็นธรรม

3. คำว่า เป็นธรรม นั้น ต้องเป็นธรรมทั้งแก่คู่สัญญา และต้องไม่ขัดต่อ

ประโยชน์สาธารณะด้วย

4. ข้อกำหนดห้ามที่จะถือว่า เป็นธรรมนั้น ต้องไม่เป็นข้อกำหนดที่เกินกว่าความจำเป็นในอันที่จะคุ้มครองและประโยชน์ของผู้รับสัญญา กล่าวคือ ข้อกำหนดในเรื่องท้องที่และเวลาที่ห้ามประกอบกิจการแข่งขันนั้น ต้องไม่กว้างหรือนานเกินไป จนเป็นการตัดหนทางในการประกอบอาชีพของอีกฝ่ายหนึ่ง

ความชอบธรรมต่อประโยชน์ของคู่สัญญา จะต้องพิจารณาจากเนื้อหาสาระของสัญญา เช่น สัญญาซื้อขายกิจการพร้อมก๊อปปี้ที่ห้ามผู้ขายประกอบกิจการแข่งขัน มีความชอบธรรม แต่สัญญาจ้างแรงงานนั้น นายจ้างมีความชอบธรรมที่จะจำกัดสิทธิเพียงเพื่อป้องกันความลับทางการค้า และการชักชวนหรือจูงใจลูกจ้างของนายจ้างเท่านั้น นายจ้างไม่สามารถห้ามลูกจ้างใช้ความชำนาญส่วนบุคคล หรือความรู้ที่ได้มาจากการจ้างงานนั้น

ส่วนความชอบธรรมต่อประโยชน์สาธารณะ ก็คือ การจำกัดสิทธินั้น จะต้องไม่ทำให้สังคมขาดไร้งานจากบุคคลากรที่มีประสิทธิภาพ หรือขาดการได้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ อีกทั้งเป็นการผูกขาดทางการค้าไปในตัว ซึ่งมีผลต่อราคา และปริมาณของผลผลิตในท้องตลาด โดยจะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป

แนวคิดหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เกี่ยวกับสัญญา Restraint of trade มีว่า หากเป็นสัญญาจำกัดสิทธิทางการค้าที่เกินสมควร ซึ่งอาจเป็นการตัดเสรีภาพของคู่สัญญามากเกินไปในการแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง หรืออาจเป็นการตัดสิทธิ หรือโอกาสที่ประชาชน จะได้รับบริการที่ดีที่สุดจากคนที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ส่วนรวม จึงนับว่าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ปัญหาว่า อะไรคือความชอบธรรม และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนนั้น จากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลอังกฤษ พบว่า เป็นเรื่องข้อเท็จจริงที่จะต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป ทำให้หลักเกณฑ์ดังกล่าว เกิดความยืดหยุ่น และยากที่จะหาขอบเขตที่เหมาะสมได้ หลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบในการพิจารณาถึงความพอเหมาะพอควรของสัญญา จะเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย และขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ และสภาวะการจ้างงาน กล่าวคือ หากความต้องการในตลาดแรงงานมีมาก ลูกจ้างย่อมมีโอกาสเลือกกว่าจะทำสัญญาห้ามแข่งขันหรือไม่ เช่น ในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในศตวรรษที่ 19 เป็นต้น ใน

ทางตรงกันข้าม หากความต้องการในตลาดแรงงานมีน้อย ลูกจ้างที่ไม่ยอมทำสัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ อาจจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับการฝึกฝนหรือการจ้างงานอีกต่อไป ลูกจ้างที่มีความเดือดร้อน จึงต้องจำยอมทำสัญญาจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของตน

จากวิวัฒนาการของคำพิพากษาของศาลอังกฤษ เกี่ยวกับสัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพนี้ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ขององค์ประกอบที่นำมาพิจารณาถึงความชอบธรรมของสัญญา ศาลได้พยายามปรับเปลี่ยนแนวทางในการหาเหตุผลในการพิจารณา แต่ก็ไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนชัดเจนได้ เนื่องจากปัญหาความชอบธรรมของสัญญาได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาวะการจ้างงานในแต่ละยุคสมัย แต่มีข้อสังเกตว่า ในตอนแรก ศาลอังกฤษไม่ยอมรับสัญญาประเภทนี้เลย ต่อมาได้ผ่อนคลายลง โดยพิจารณาถึงขอบเขตท้องที่ ระยะเวลา และประเภทของธุรกิจที่ห้าม ในสัญญา

ปัญหาบางประการที่เกิดขึ้น จากการใช้หลัก Restraint of trade คือ บางคดี ศาลไม่ได้นำหลัก Restraint of trade มาแก้ปัญหาคำพิพากษาที่ไม่เป็นธรรมของสัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ เช่น ในคดี Harris V. Bluet (1886) ตัดสินว่า ศาลไม่อาจแทรกแซงเสรีภาพในการแสดงเจตนาของคู่สัญญาได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า แนวคำพิพากษาดังกล่าว เป็นคดีเก่าที่เกิดมานานแล้ว มีผู้พิพากษาโต้แย้งคำตัดสินนี้เป็นจำนวนมาก ในคดีต่อ ๆ มา ก็ไม่ได้ถือตามแนวคำพิพากษานี้ จึงเห็นว่า คำพิพากษาคดีนี้ ไม่อาจเป็นแนวในการวินิจฉัยคดีได้อีกต่อไป

ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ หลัก Restraint of trade บางกรณี ไม่อาจแก้ปัญหาคำพิพากษาที่ไม่ชอบธรรมของสัญญาได้ ซึ่งอาจเกิดจาก

1. การพิจารณาถึงความเหมาะสมพอควร ไม่ได้คำนึงถึงการรักษาประโยชน์ของนายจ้างตามความจำเป็น และการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ลูกจ้างจนเป็นการปิดกั้นทางประกอบอาชีพของบุคคล เช่น คดี Foster & Son, Ltd. V. Suggest ตัดสินว่า ข้อสัญญาว่าจะไม่ทำธุรกิจระจกตลอดสหราชอาณาจักร มีผลสมบูรณ์ โดยไม่คำนึงว่า ธุรกิจของนายจ้างครอบคลุมทั่วสหราชอาณาจักรหรือไม่ และคดี Fitch V. Dewes ตัดสินว่า สัญญาห้ามเสมียนทนายในเมืองแทมวอร์ธ ทำงานกับบริษัททนายความตลอดชีวิต มีผลสมบูรณ์ โดยไม่คำนึงว่า ความสัมพันธ์กับลูกความย่อมมีการจืดจางลง และเป็นการตัดกั้นทางในการประกอบอาชีพของเสมียนทนายหรือไม่ เป็นต้น

2. การพิจารณาข้อเท็จจริงในเรื่อง ขอบเขตท้องที่ และระยะเวลาในแต่ละคดี ยังไม่มีการนำสืบหรือสืบสวนข้อเท็จจริงอย่างละเอียดรอบคอบ ทำให้ศาลไม่สามารถค้นหาองค์ประกอบที่จะนำมาพิจารณารักษาประโยชน์ของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้อย่างเป็นธรรมดังในคดี Littlewoods Organization Ltd. V. Mr.Harris ศาลตัดสินว่า สัญญาห้ามลูกจ้างทำงานกับบริษัทคู่แข่งนายจ้าง เพื่อป้องกันความลับทางการค้าของนายจ้าง มีความชอบธรรม โดยไม่ได้พิจารณาว่า บริษัทคู่แข่งนั้น ดำเนินกิจการในประเทศ และประกอบกิจการประเภทเดียวกับนายจ้างเพียงประเภทเดียวหรือไม่

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาความพอเหมาะพอควรในแต่ละคดีของศาลอังกฤษก็คือ การใช้ดุลพินิจของศาลแต่ละท่าน ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอนว่า ควรคำนึงถึงสิ่งใดบ้างให้อำนาจศาลเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป

ขอบเขตและหลักเกณฑ์สัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของไทย ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน และมีคำพิพากษาของศาลไทย ตัดสินเรื่องนี้ไว้น้อย จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1356/2479 นำหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชนมาใช้ในการตัดสินคดี มีคดีเดินตามแนวนี้มาตลอดเช่นเดียวกับ แนวคำพิพากษาศาลอังกฤษ และมีหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1356/2479 กล่าวถึงหลักกฎหมาย Restraint of trade ของประเทศอังกฤษด้วย จึงทำให้เห็นว่า แนวคิดของศาลไทย คงได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมาย Common Law และพอสรุปแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ได้ดังนี้ คือ

1. สัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงาน ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1356/2479, 725/2519 และ 2548-2549/2533 เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยถือว่า มีผลบังคับใช้ได้บนพื้นฐานของเจตนาของคู่สัญญา หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา ซึ่งจะต้องมีความชอบธรรม ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

2. อย่างไร จึงขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน พิจารณาจาก

2.1 ขอบเขตท้องที่ในการจำกัดสิทธิ จะต้องพอสมควร และเกี่ยวข้องกับกิจการของนายจ้างที่อาจครอบคลุมไปถึง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1356/2479 ข้อสัญญาห้ามแข่งขันในระยะทาง 600 เส้น ห่างจากกรุงเทพฯ กว้างเกินไป ตกเป็นโมฆะ เพราะกิจการของนายจ้างครอบคลุมในกรุงเทพฯ เท่านั้น มีคำพิพากษาศาลอังกฤษที่เทียบเคียง คือ คดี Continental Tyre and Rubber (Great Britain) Co.,Ltd. V. Health (1913) ตัดสินว่า ข้อตกลงที่จะไม่ทำธุรกิจไนเยอรมัน หรือฝรั่งเศส เป็นโมฆะ ถ้านายจ้างไม่เคยมีธุรกิจที่นั่นมา

ก่อนเลย เป็นต้น

2.2 กำหนดระยะเวลา ต้องไม่ห้ามตลอดไป และไม่ยาวนานเกินสมควร จนเป็นการตัดหนทางการประกอบอาชีพของลูกจ้างของลูกจ้างเสียทีเดียว เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 725/2519 ตัดสินว่า กำหนดระยะเวลาให้จำเลยกลับมาทำงานให้โจทก์ 5 ปี หลังจากฝึกงานที่ประเทศญี่ปุ่นแล้ว มีความชอบธรรม และคำพิพากษาฎีกาที่ 2548-2549/2533 ตัดสินว่า กำหนดเวลาห้ามลูกจ้างทำงานแข่งขันกับนายจ้าง เป็นเวลา 24 เดือน มีความพอเหมาะพอควร เพราะไม่เป็นการปิดการทำมาหาได้ของฝ่ายใดโดยเด็ดขาด หรือยาวนานเกินไป จนไม่อาจดำรงอยู่ได้ คำพิพากษาศาลอังกฤษวางหลักไว้ว่า ช่วงเวลาป้องกันความลับทางการค้า ไม่ควรยาวนานเกินกว่าเวลาที่ยังคงเป็นความลับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าความลับในการผลิตมีความยุ่งยากซับซ้อน อาจใช้เวลาจำกัดสิทธิสั้น ๆ เพราะคงไม่มีลูกจ้างคนใด จำรายละเอียดได้เป็นเวลานาน ช่วงเวลาที่เหมาะสม อาจแตกต่างกันในแต่ละคดี เช่น คดี Caribonum Co.,Ltd. V. Le couch (1953) ตัดสินว่า ช่วงเวลา 5 ปี มีความเหมาะสม สำหรับลูกจ้างโรงงานกระดาษคาร์บอน เป็นต้น

2.3 ลักษณะของงานที่ห้ามไม่ให้ลูกจ้างแข่งขันนั้น จะต้องเป็นงานที่ลูกจ้างเคยมีส่วนเกี่ยวข้องมาก่อน หรือเฉพาะส่วนของงานที่ลูกจ้างเคยทำในหน้าที่นั้น ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1356/2479 ลูกจ้างเคยทำงานเป็นช่างซ่อมเครื่องพิมพ์ดีด จะห้ามลูกจ้างเป็นคนใช้ในร้านซ่อมเครื่องพิมพ์ดีดไม่ได้ เป็นการจำกัดสิทธิเกินสมควร และคำพิพากษาฎีกาที่ 2548-2549/2533 ก็มีหลักเช่นเดียวกัน คำพิพากษาศาลอังกฤษที่พอเทียบเคียงได้ คือ คดี Stenmeyer V. Phanix Chesse Co. ตัดสินว่า ลูกจ้างไม่อาจถูกจำกัดสิทธิเป็นคนรับใช้หรือลูกจ้างของธุรกิจอื่น เป็นต้น

2.4 สรุปหลักคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 725/2519 ได้ประการหนึ่งว่า เงื่อนไขที่กำหนดให้นายจ้างเป็นผู้กำหนดอัตราเงินเดือนของลูกจ้างได้ตามความพอใจของนายจ้างแต่ฝ่ายเดียวนั้น ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือไม่ จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่า อัตราเงินเดือนที่นายจ้างกำหนด เมื่อเทียบกับการลงทุนค่าใช้จ่ายที่นายจ้างต้องเสียไป และค่าครองชีพในขณะนั้น เป็นการเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างจนเกินไปหรือไม่

2.5 คำพิพากษาฎีกาที่ 2966/2523 วางหลักไว้ว่า ระเบียบข้อบังคับของนายจ้าง ห้ามมิให้ลูกจ้างดำรงตำแหน่งใดในธุรกิจนั้น ขณะที่ทำหน้าที่ในบริษัท หากไม่มีวัตถุประสงค์ขัดขวางงานอดิเรกอันก่อให้เกิดรายได้ และกิจกรรมในยามว่างอื่น ๆ ซึ่งทำนอกเวลาทำงาน ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

คำพิพากษาฎีกาที่ 3422/2524 วางหลักว่า ข้อบังคับของบริษัท ห้ามมิให้ ลูกจ้างมีส่วนร่วมในกิจกรรมของธุรกิจอื่น ขณะที่ปฏิบัติงานกับบริษัท หากไม่มีข้อความใดที่ ห้ามการติดต่อกับบุคคลอื่นเป็นสิทธิส่วนตัว แต่เพื่อรักษาผลประโยชน์ในด้านการแข่งขัน ไม่ ชัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

คำพิพากษาฎีกาทั้งสองฉบับข้างต้น เป็นเรื่องที่เทียบเคียงได้กับหลักกฎหมาย Restraint of trade ว่า ลูกจ้างมีหน้าที่ไม่แข่งขันกับนายจ้าง โดยเปิดเผยความลับทางการค้า หรือชักจูงลูกค้าของนายจ้างไป และลูกจ้างต้องไม่ทำงานกับคู่แข่งทางธุรกิจของ นายจ้างระหว่างการจ้างด้วย มีคดี Hivac, Ltd. V. Park Royal Scientific Instruments, Ltd. ตัดสินว่า หน้าที่นี้ ถือเป็นหน้าที่ที่ลูกจ้างต้องมีความซื่อสัตย์ต่อนายจ้าง ไม่จำเป็นต้องกำหนด ไว้ในสัญญา และ Lord Greene ได้กล่าวว่า ลูกจ้างอาจหารายได้จากเวลารว่าง แต่การทำ เช่นนั้น จะไม่ชอบ ถ้าก่อให้เกิดความเสียหายแก่นายจ้าง เป็นต้น

2.6 เหตุผลพิเศษในการตอบแทน ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1356/2479 และ 725/2519 เป็นข้อพิจารณาประการหนึ่ง ที่จะทำให้อำนาจศาลเกิดความเป็นธรรม แต่ไม่ใช่ องค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาเสมอไป เพราะนายจ้างอาจมีความชอบธรรมที่จะได้รับการ ป้องกันการเปิดเผยความลับทางการค้า และการชักชวนหรือจูงใจลูกค้าของนายจ้าง ดัง คำพิพากษาฎีกาที่ 2548-2549/2533 เป็นต้น

2.7 อะไรคือความสงบเรียบร้อยของประชาชน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไป ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละยุคสมัย ข้อเท็จจริงหนึ่ง อาจขัดต่อความสงบเรียบร้อย ในสมัยหนึ่ง แต่อาจไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยในอีกสมัยหนึ่งก็ได้ เช่น สัญญาห้ามประมูล แข่งขัน เป็นต้น

จากการเปรียบเทียบแนวคำพิพากษาของศาลไทยกับศาลอังกฤษ มีข้อเหมือนกัน 2 ประการคือ การนำหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชนมาใช้ในการพิจารณาหา ความชอบธรรมของสัญญา และการแยกส่วนบังคับสัญญาที่สมบูรณ์ออกจากส่วนที่โมฆะได้ ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 1356/2479 และคำพิพากษาศาลอังกฤษในคดี Goldsoll V. Goldman และคดี Nordenfelt ตัดสินว่า เฉพาะข้อความจะไม่ประกอบกิจการอื่นที่เป็นการแข่งขัน หรือถือว่าเป็นการแข่งขันกับกิจการที่บริษัทนั้นประกอบอยู่เท่านั้น ถือว่าเป็นโมฆะ ส่วนอื่นใช้ได้ เพราะเป็นข้อสัญญาห้ามแข่งขันประกอบธุรกิจเฉพาะที่ขายไปเท่านั้น

ความแตกต่างระหว่างคำพิพากษาของไทยกับอังกฤษ มี 3 ประการคือ ใน เรื่องการวางหลักเบื้องต้นในการพิจารณาคดี ภาระการพิสูจน์ และการยอมให้มีการจำกัดสิทธิ

ที่กว้าง ๆ หรือไม่

นอกจากนี้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2548-2549/2533 ยังมีข้อสังเกตบางประการ เช่น การคุ้มครองประโยชน์ชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดี การทำคำทำ การบังคับคดี และอำนาจศาลในการพิจารณาคดี ซึ่งมีแนวคิด และเป็นประโยชน์ ในการพิจารณาสัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ เพราะไม่เพียงแต่คำนึงถึงหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความเท่านั้น แต่ยังต้องพิจารณาถึงประโยชน์ส่วนได้เสีย และผลกระทบต่อผลประโยชน์ของมหาชนด้วย

สัญญาห้ามแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ เกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงาน เป็นสัญญาเกิดจากการแสดงเจตนาระหว่างเอกชนต่อเอกชน ที่อาจนำไปสู่ปัญหาการว่างงาน และระบบการผูกขาดทางการค้า ซึ่งมีผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคม จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเห็นว่า ศาลยอมรับสัญญาประเภทนี้ ให้มีได้ ไม่ตกเป็นโมฆะแต่เริ่มแรก แต่กำหนดกรอบแห่งความชอบธรรม โดยศาลนำหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 มาพิจารณาโดยตลอด ปัญหาที่เกิดขึ้น คือว่า ความสงบเรียบร้อยของประชาชน สามารถแก้ปัญหาข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรมได้เพียงใด ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่นำสืบต่อศาลในแต่ละคดี อย่างไรก็ตาม ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้แน่นอน ให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัย และศึกษาจากแนวคำพิพากษาของศาลเป็นหลัก หลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงมีความเหมาะสมในการแก้ปัญหาข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรม ในแง่ที่เป็นหลักกว้าง ๆ มีความยืดหยุ่น สามารถปรับกับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณีที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะทางสังคม เศรษฐกิจ และทัศนะของมหาชน ได้อย่างทันที่ และจากคำพิพากษาศาลฎีกา นำหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนมาวินิจฉัยคดี โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริง แต่ละกรณีเป็นราย ๆ ไป

ข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับความชอบธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพิจารณาความพอเหมาะพอควรในแต่ละคดี เพราะย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ข้อเท็จจริงที่ต่างกัน ระดับการคุ้มครองประโยชน์ของคู่สัญญาก็ต่างกันไปด้วย ปัญหาความไม่ชอบธรรมของสัญญา จึงอาจเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงที่นำสืบต่อศาลนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ในปัญหาการนำสืบข้อเท็จจริง เพื่อพิเคราะห์หาความเป็นธรรมนั้น อาจต้องนำสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ศาลเห็นถึงข้อมูลและเหตุผลบางอย่าง ที่แสดงให้เห็นว่า มีความชอบธรรม หรือไม่ชอบธรรมอย่างไร หากคู่สัญญาโดยเฉพาะฝ่ายที่เสียเปรียบ ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่า สัญญานั้นมีความไม่ชอบธรรมต่อประโยชน์ของสังคม นำไปสู่ระบบการผูกขาด และกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างไร โอกาสในการใช้หลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนมาใช้ให้เกิดความเป็นธรรมจึงอาจเกิดขึ้นได้ยาก ในการแก้ปัญหานี้ ควรให้เครื่องมือแก่ศาล วินิจฉัยหาความเป็นธรรม หรือพอสมควรแก่กรณี เพื่อเป็นแนวทางสำหรับศาล หรือคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง เกิดความแน่นอนว่า หลักเกณฑ์และขอบเขตความเป็นธรรม และพอสมควรแก่กรณีอยู่ตรงที่ใด อาศัยปัจจัยใด ที่นำมาพิจารณาประกอบ ซึ่งกระทรวงยุติธรรม กำลังร่างพระราชบัญญัติฉบับหนึ่ง ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และได้กำหนดข้อพิจารณา เพื่อให้ศาลใช้ในการพิเคราะห์หาจุดที่เป็นธรรม หรือที่พอสมควรแก่กรณี ซึ่งหากร่างพระราชบัญญัตินี้ มีผลบังคับเป็นกฎหมายแล้ว จะเป็นแนวทางแก่ศาลในการหาความเป็นธรรม และพอสมควรแก่กรณี เพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมต่อไป